

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

W. Smouter, Rijswijk

Gods goede scheppingsgaven

Want alles wat God geschapen heeft, is goed en niets daarvan is verwerpelijk, als het met dankzegging aanvaard wordt; want het wordt geheiligd door het woord Gods en het gebed.

(1 Tim. 4:4 en 5)

Er bestaat een hardnekkig misverstand onder christenen, dat het toch ergens niet helemaal deugt, wanneer je volop geniet.

Genieten van eten en drinken, is dat niet een beetje plat? En als je geniet van je huwelijksleven, zou dat niet wat al te aards zijn? Ik weet natuurlijk wel, dat er ook 'christenen' zijn, die in alle opzichten maar raak doen, maar daar heb ik het nu niet over. Maar juist serieuze mensen hebben het hier vaak moeilijk mee: mag je wel genieten van dit aardse leven? Op basis van dit gevoel zijn onder meer de kloosters gebouwd. Dat betekent immers: niet trouwen, je van alles ontfagen, en zo mogelijk heel veel vasten. Allicht dat je dan dicht bij God komt!

Paulus gaat daar in 1 Tim. 4 tegen in, en hij doet dat door naar de diepste achtergronden te zoeken. Hij verzet zich tegen mensen die „het huwelijk verbieden en het genot van spijzen”. Dat is die stroming van mensen die dit allemaal veel te aards vinden voor een christen. Een christen zou met hogere, geestelijke dingen bezig moeten zijn. Ja, wat moet je daar nu van zeggen? Paulus doet het zo: hij wijst erop dat dit toch allebei dingen zijn „die God geschapen heeft om met dankzegging te worden gebruikt”. Ja, dat is doorslaggevend.

Het huwelijk, de sexualiteit, maar ook het eten en drinken, dat zijn geen half om half duivelse uitvindingen! Maar het zijn geschenken van God van vóór de zondeval.

Het is zéér goed

En dan komen die woorden, die hierboven staan. Alles wat God geschapen heeft is goed. Hoort u daar de woorden van Genesis in klinken? Dat God na elke dag zei: het is goed, het is goed, het is zéér goed. En als God dat zegt, dan hebben we dat te geloven: de schepping is goed, daar mankeert het niet aan.

Vandaar dat christenen er niet aan mee behoren te doen om de aarde te aards te vinden. Dat is een belediging van Gods goede schepping. Maar er is toch een heleboel mis op deze aarde? De zondeval is toch gekomen? Jazeker, maar het gaat er nu om, dat dat geen fout in de schepping is, maar in wat wij mensen er mee doen. Gods schepping was niet verkeerd, maar de daden van Adam en Eva deugden niet.

Daarom hoort u Paulus ook niet zeggen: doe maar raak. Nee, alles wat we gebruiken van Gods goede schepping, dat moeten we de maat aanleggen van het woord Gods en het gebed. Dus allereerst: is het in overeenstemming met Gods woord, wat ik doe? En vervolgens: kan ik er ook voor danken en bidden?

Dubbele maatstaf

Uit die dubbele maatstaf (het woord Gods en het gebed) spreekt trouwens een heel mooi inzicht in de menselijke geest. Zeg maar: de objectieve en de subjectieve kant. Of je voor iets moois wel kunt danken en bidden, dat is in zekere zin een beroep op je *geweten*. Of

Inhoud

9 Ds W. Smouter,
Gods goede scheppingsgaven

10 Rapport van de 'kommissie
vrouwelijke diakenen' (2)

10 Ds G. v. d. Brink,
Pastorale Notities

11 M. de Klijn,
Christelijke kunst en de
toekomst (3)

13 D. W. L. Milo,
Nostalgie

14 Mr dr J. Meulink,
Boekbespreking

je *voelt*, dat de Here het goed vindt. Maar met dat geweten worden we niet alleen, niet in de kou gelaten. Omdat er naast staat: het wordt *door het woord Gods* geheiligd. Je geweten wordt getoetst, gezuiverd, door wat God in de Bijbel zegt.

Het is dan ook pure nonsens om, wanneer je het met de vrouw of man van een ander houdt, te zeggen: „kijk eens, de liefde is een geschenk van God en daarom is er niets mooiers dan daaraan toe te geven”. Of om door woeker rijk te worden en dan te zeggen: „Wat ben ik God dankbaar!”. Dat vloekt met elkaar, omdat het niet geheiligd wordt door het woord Gods en door het gebed.

En aan de andere kant: als je je hart en je gedachten steeds laat voeden vanuit Gods woord, dan hoef je echt niet voor elk onderwerp een bijbeltekst te kunnen vinden, om toch te weten of de Here met blijdschap naar je genieten kijkt. Want Hij, die deze aarde schiep, Hij ziet zo graag dat er gebruik van wordt gemaakt.

Met dankzegging, en in overeenstemming met zijn Woord!

Rapport van de 'kommissie vrouwelijke diakenen' (2)

Intermezzo

Alvorens nu over te gaan tot de behandeling van de tweede ons gestelde vraag, willen we een ogenblik de pas inhouden, en een niet onbelangrijke tussenvraag aan de orde stellen: wat bedoelen we eigenlijk met het woord 'ambt'?

Wat is het ambt?

De woorden 'dienst' en 'ambt' duiden beide op dezelfde zaak. In ons 'Akkoord van Kerkelijk Samenleven' worden ze dan ook door elkaar gebruikt. Toch is er een verschil. Het woord 'ambt' benadrukt meer de opdracht en de volmacht van de 'ambtsdrager', terwijl het woord 'dienst' meer ziet op het uitoefenen van de taak.

'Ambt' verwijst daarom duidelijker dan 'dienst' naar Degene Die tot het ambt roept: Christus. En het is juist dit aspect dat zo opvalt ten aanzien van het spreken van de Schrift op dit punt. We willen wijzen op drie Schriftplaatsen: Handelingen 20 vers 28: „Ziet dan toe op uzelf en op de hele kudde, waarover de Heilige Geest u tot opzieners gesteld heeft om de gemeente Gods te weiden...”

Efeze 4 vers 11: „En Hij (Christus) heeft zowel apostelen als profeten gegeven, zowel evangelisten als herders en leraars, om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon, tot opbouw van het lichaam van Christus”.

In 1 Petrus 5 vers 1 tot 4 wordt het werk van de ouderlingen eveneens omschreven in termen van herderschap ('Hoedt de kudde Gods'), maar tevens wordt in deze verzen dit herderschap gezien als een herderschap onder de Oppherder Christus (vers 4).

Het voorgaande heeft consequenties voor het uitoefenen van hun taak: ze moeten de gemeente weiden, zoals Christus het ook zou doen. Ze weiden niet hun eigen gemeente, hun eigen kudde, maar de gemeente Gods (Handelingen 20 vers 28), de kudde Gods (1 Petrus 5 vers 2).

Tot deze taak wordt men door Christus zelf door Zijn Geest geroepen. Het geroepen zijn brengt een zekere afzondering met zich mee. De oudsten worden onderscheiden van de kudde, en de herders en leraars van 'de heiligen'. Toch blijven ze ook met de gemeente verbonden en maken er deel van uit als de banden en pezen van het lichaam (Efeze 4 vers 16). Vandaar dat we het woord ambt vanuit de Schrift als volgt mogen invullen:

Ambtsdrager zijn betekent: Door de Here geroepen zijn om tegenover en in de gemeente het herderschap van Christus over Zijn gemeente gestalte te geven.

Dit impliceert dat met het ambt een zeker gezag gegeven is. Evenwel kan en

mag dit gezag geen ander zijn dan dat van Christus zelf. Hij is de 'enige bisschop (opziener) der kerk' (Art. 31 N.G.B.). De ambtsdrager mag slechts dit gezag doorgang verlenen, bedienen.

Het diakenambt

De teksten die we hiervoor aanhaalden spreken uitsluitend over het ambt van de ouderling. Daarom kan de vraag opgeworpen worden: is het wel terecht om over het diakenschap te spreken als een ambt?

Uit de Schrift menen we het volgende op te kunnen maken. Uit Handelingen 14 vers 23 en Titus 1 vers 5 blijkt dat

Paulus en Titus in alle gemeenten ouderlingen hebben aangesteld. Over de aanstelling van diakenen wordt noch hier, noch elders in de Schrift gesproken. Blijkbaar zijn ouderlingen voor de structuur van de gemeente wezenlijk. Een gemeente met uitsluitend ouderlingen is denkbaar, een gemeente met uitsluitend diakenen niet.

Over het ontstaan van het diakenambt worden we in het ongewisse gelaten. Men heeft wel gedacht aan Handelingen 6 ('de zeven'), maar het is zeer de vraag of daar over diakenen wordt gesproken. Het woord 'diaken' wordt daar niet gebruikt. In Romeinen 16 vers 1, Filippenzen 1 vers 1 en 1 Timotheüs 3 vers 8 blijken ze er te zijn. Ook worden we nauwelijks ingelicht over hun positie (status), en over de inhoud van hun taak. We zullen hebben te denken aan 'bijstand verlenen' (Romeinen 16 vers 2), 'dienen' (diakonein), hulp, zorg, dienst der barmhartigheid. We krijgen de indruk dat er in alle gemeenten ouderlingen werden aangesteld en wanneer de behoefte werd gevoeld, diakenen. Dit alles lijkt te duiden op een

G. v. d. Brink, Rotterdam

Pastorale Notities

Hoorcommissies: Attentie a.u.b.!

Zo ben ook ik dan tenslotte ten prooi gevallen aan JOYCE. Dat kon niet uitblijven, sinds ik publiek pleitte voor de aanschaf van een tekstverwerker ten dienste van SUPSNPST (=super-snel-pastoraat). Veel jonge dominees waren – zo was me gezegd – mij reeds voorgegaan, in het kielzog van Nederlands meest geavanceerde computer-theoloog, ds Willem Smouter (dezelfde die in Trouw zulke rake vragen stelde aan Ds Nico ter Linden). Als ik – na mijn publicatie – één van die jonge gasten (met eerbied!) ontmoette, meende ik een nauw verholten minachting waar te nemen in dezer lieden ogen. Zo in de geest van: géén daden, alleen maar woorden! Of: deze man doet het nog met een schrijfmachine! Zoiets is voor iemand die zichzelf respecteert natuurlijk onverdragelijk. Mijn Joyce-loze positie werd geheel onhoudbaar toen ik mijn neus

volgend om de hoek van de winkel deur, mij kenbaar maakte als volgeling van dominee Willem. Ogenblikkelijk werd diens lof in alle toonaarden aangeheven. „Hij weet er meer van dan wij”, zei de man; daarmee, geloof ik, tevens aangevend dat JOYCE erg goed was voor theologen. Direct daarop deelde hij de genadeslag uit: „Ik heb er zojuist ook één verzonden aan uw collega te Zalk en Veecaten! Dan kunt u als Rotterdammer (en woonachtig op vijf minuten afstand van mijn zaak!) toch niet achterblijven!” Toen waren JOYCE en ik verkocht. En – om een grapje van H. Algra te moduleren – toen was mijn vrouw computer-weduwe geworden. De verkoper toonde me nog een nuver apparaat. „Monteert u dat op uw machine en uw preek rolt straks ook van de printer van uw collega Smouter. Of andersom: u spreekt af dat hij de preek maakt (goed idee!) en zijn werkstuk ratelt van uw

machine. En u kunt met een eerlijk hart tot uw gemeenteleden zeggen: in mijn studeerkamer geboren! Spreekt u dat af met al uw collega's die JOYCE liefhebben – stel het zijn er twintig – dan maakt u één preek in de twintig weken: een tijdsbesparing van 95%. Dat is de nieuwe tijd weleerwaarde!” Zo zal het dus gaan en vandaar mijn boodschap aan hoorcommissies. U hoeft beste broeders en zusters, voortaan maar twee vragen te stellen. De eerste aan mevrouw: „Mag ik even van uw toilet gebruik maken?” Om dan, direct daarna, (hopelijk!) te vervolgen met: „Het was keurig in orde mevrouw! Het beroep kan doorgaan” (grapje van ds H. Smit, Barendrecht). Tenslotte, zo voeg ik er aan toe worden de huishoudelijke bezigheden ter plekke nog niet door JOYCE verzorgd! De tweede vraag is voor de dominee: „Hoe heet uw studeerkamer-geliefde?”. Is dat – zoals men reeds vermoedde JOYCE – dan kent de hoorcommissie direct het antwoord op de verbaasde kreten van de gemeenteleden: „Waar haalt onze dominee het elke week toch vandaan!” Zo simpel ligt dat in de nieuwe tijd!

oorspronkelijke prioriteit van het ambt van ouderling.

Maar misschien kan Handelingen 6 ons toch nog iets verder helpen. We hebben hier namelijk een voorbeeld van het ontstaan van het ene ambt uit het andere. Dat van 'de zeven' uit het ambt van apostel. De zeven nemen een deel van de taak over, die eerst door de apostelen werd uitgeoefend. Zij worden dan daarvoor apart geroepen en aangesteld in een eigen ambt. Hun worden de handen opgelegd en er wordt voor hen gebeden. Ze delen in het ambtelijke werk en ontvangen daarvoor dan ook een eigen ambtelijke 'status'.

Zal zo ook niet het diakenambt ontstaan zijn? Zo zou verklaard kunnen worden waarom er in de Schrift enerzijds een *na elkaar* lijkt te zijn van ouderling en diaken en anderzijds in Filippenzen 1 vers 1 en 1 Timotheüs 3 sprake is van een *naast-elkaar* als twee on-

derscheiden ambten met elk hun eigenheid. (Voor dat laatste valt te wijzen op het gegeven dat in 1 Timotheüs 3 bij de vereisten voor diaken heel kenmerkend de bekwaamheid om te onderwijzen ontbreekt).

Zo hebben we dus schriftuurlijke grond onder de voeten, wanneer we het diakenschap zien als een ambt. De diaken deelt in het ambtelijke werk en heeft daarom ook een eigen ambtelijke positie.

In het bieden van hulp en zorg geeft hij op zijn wijze gestalte aan het herderschap van Christus; een herderschap dat naar de Schrift zo kenmerkend uitkomt in 'leiden' EN 'verzorgen'.

(Vergelijk het herderschap van Christus in Marcus 6 vers 30 tot 44, waar het bewogen zijn van Jezus over de schapen zonder herder uitkomt in zowel het '*leren van vele dingen*' – vers 34 – als in het '*voeden van de schare*').

M. de Klijn, Kampen

Christelijke kunst en de toekomst (3)

De Apocalypsie

Het woord 'apocalypsie' is afgeleid van een Grieks werkwoord, dat onthullen betekent, ontsluiten, openbaar maken.

Als wij spreken over de apocalypsie, bedoelen wij de erfenis uit de loop der eeuwen, die zich met goddelijke openbaringen en visioenen hebben beziggehouden. Dat is een schat aan materiaal.

Kenmerkend voor de apocalypsische literatuur en apocalypsische kunst is dat het (1e) gaat om het openbaar maken van iets dat verborgen is.

... Want er is niets bedekt, of het zal geopenbaard worden en verborgen of het zal bekend worden (Matth. 10:26; Luc. 12:2).

... Want toorn van God openbaart zich van de hemel over alle ongerechtigheid van mensen, die de waarheid in ongerechtigheid ten onder houden, daarom dat hetgeen van God gekend kan worden in hen openbaar is, want God heeft het hun geopenbaard. (Rom. 1:18-19).

In de tweede plaats (2e) gaat het om een aanduiding dat het de openbaring is van het goddelijke heil.

Te dien tijde hief Jezus aan en zeide: Ik dank U, Vader, Heer des hemels en der aarde, dat Gij deze dingen voor wijzen en verstandigen verborgen hebt, doch aan kinderen geopenbaard. (Matth. 11:25-27; Luc. 10:21-22). Laten wij dan allen, die volmaakt zijn, aldus gezind zijn. En indien gij op enig punt anders gezind zijt, God zal u ook dat openbaren. (Phil. 3:15).

En in de derde plaats (3e) gaat het om de openbaring van de toekomst in eschatologische zin.

In Lucas 17 wordt gesproken over de dag van de Zoon des Mensen (vers 30). Vgl. ook Matth. 24.

Paulus zegt in de brief aan de Romeinen: Want ik ben er zeker van dat het lijden van de tegenwoordige tijd niet opweegt tegen de heerlijkheid die over ons geopenbaard zal worden. (Rom. 8:18) Vgl. ook 2 Thess. 2:1-4.

In de apocalypsie hebben wij met een gedachtenwereld te maken die betrekking heeft op het einde der wereld. Het is een van God aan mensen doorgegeven openbaring, die in de vorm van de voorzegde, voorspellende profetie zich doelbewust richt op de voleinding der wereld, op de komst van het Koninkrijk Gods, door de nadruk te leggen op het feit dat deze tijd (de tegenwoordige eeuw) voorbijgaat en wankelt, en dat de toekomst (de toekomstige eeuw) wordt ingeluid en naderbij komt.

Merkwaardig is dat wij in de Bijbel, zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament steeds weer voorbeelden aan-

treffen van apocalypsische spiritualiteit. Merkwaardig, omdat wij doorgaans alleen het allerlaatste Bijbelboek, de Openbaring van Johannes voor de apocalypsie bij uitstek plegen te houden.

Het is niet ongebruikelijk om te onderscheiden tussen Joodse, Oud-Christelijke, Middeleeuwse en Latere Apocalypsie. Het wezenlijke onderscheid echter gaat om de vraag of het ware of onware, zuivere of onzuivere, goddelijke of menselijke heilsverwachtingen zijn.

De apocalypsie kent bepaalde overeenkomstige trekken en werkt vaak met steeds weer terugkerende beelden of beeldspraak.

Vaak treedt geheimzinnig spraakgebruik op de voorgrond, wordt gebruik gemaakt van allegorische zinnebeelden, is sprake van een voorliefde voor mythologisering. Soms is een neiging tot zwaarmoedige, pessimistische aandoende geschiedenisbeschouwing op te merken. Veelvuldig wordt gebruik gemaakt van heilige getallen en kosmologische beschouwingen.

Ook komt men veel de leer der twee eeuwen tegen: de tegenwoordige en de toekomstige eeuw. Het katastrofale wereldeinde, ontzettende natuurrampen en goddelijke gerichtshandelingen spelen evenzeer een grote rol. Apocalypsische teksten vinden wij in bepaalde Bijbelboeken, maar ook in hoofdstukken van Bijbelboeken die overigens niet apocalypsisch zijn. En tenslotte vinden we apocalypsische aanduidingen of toespelingen in Bijbelgedeelten, die als het ware naar elkaar verwijzen en op deze wijze een bepaald genre vormen. In ieder geval is het opmerkelijk dat een apocalypsische wereldbeschouwing door de gehele Bijbel heen in feite permanent aanwezig is, en dat dit perspectief niet is voorbehouden aan een specifiek Bijbelboek, zoals de Openbaring van Johannes.

In het Oude Testament vinden we apocalypsische teksten in de hoofdstukken 24 t/m 27 van Jesaja, waarin o.a. wordt gesproken over het goddelijk gericht over de aarde, over de verlossing en het heil voor de volken en over de verlossing van Israël. Ook hoofdstuk 33 t/m 35 is apocalypsisch van strekking, waarin het Messiaanse Rijk wordt aangeduid en de uitredding van Jeruzalem. Verder is te noemen uit Ezechiël de hoofdstukken 38 en 39, over de overwinning op Gog, de grootvorst van Nesech en Tubal. Hoofdstuk 3 van de profetie Joël is duidelijk apocalypsisch van strekking, evenals de hoofdstukken 9 t/m 14 uit Zacharias, waarin het gaat over de zege van Sion, de verwoesting van Libanon en Baran, de twee herders, de bevrijding van Jeruzalem, de uitroeiing van de valse profeten en het koningschap van De Here God. Vooral het boek Daniël staat historisch gezien bekend als apocalypsische literatuur, en

men rekent dit boek dan ook tot een der oudste en allereerste voorbeelden. Misschien is het goed om iets te citeren uit hoofdstuk 12 van Daniël, om inzicht te krijgen in de apocalyptische strekking ervan.

In die tijd zal Michaël, de aartsengel opstaan, die de kinderen van uw volk beschut. Het zal een tijd van benauwdheid zijn, zoals er nog nooit geweest is tot die dag, sinds er volken bestaan.

Maar uw volk zal in die tijd worden gered: allen, die staan opgetekend in het boek. Dan zullen de velen die in het stof der aarde slapen, ontwaken: dezen ten eeuwen leven, anderen tot smaad en eeuwige schande.

De vromen (= verstandigen) zullen schitteren als het licht aan de hemel, en (zij) die velen tot gerechtigheid (= geloof) hebben gebracht, als de sterren voor eeuwig en immer!

... Maar gij, Daniël, moet de woorden die uitgesproken zijn geheim houden en het boek verzegelen tot het einde der tijden. Velen zullen er naar blijven zoeken, en de kennis zal (daardoor) vermeerderen.

... Ik hoorde het wel, maar begreep het niet. Daarom zei ik: Mijn Heer, waarop zullen al deze dingen tenslotte uitlopen? Toen zei hij: Daniël, ga heen, want wat gezegd is blijft geheim en verborgen tot het einde der tijden.

Velen zullen zich laten reinigen, zuiveren en louteren, maar de goddelozen zullen kwaad blijven doen: geen der goddelozen zal het begrijpen, maar de gelovigen (= verstandigen) zullen het wel verstaan.

Het slotvers van het boek Daniël luidt als volgt:

Maar gij, gaat rustig het einde der tijden tegemoet. Gij zult rusten en opstaan tot uw bestemming aan het einde der dagen! (Canisius vertaling).

Men zou van de Apocalyptische schrijvers kunnen zeggen dat zij de profetische lijn van het Oude Testament voortzetten en dat in hun werken de messiaanse heilsverwachting levendig bewaard wordt. Sterker gezegd: de Apocalyptici zijn als wegbereiders te beschouwen van Christus' wederkomst en als zodanig zijn zij een baken in onze huidige geestelijke strijd, een hoopvol houvast in een ontredder tijdvak waarin alle geestelijke waarden ondersteboven worden gekeerd en de duivel als een briesende leeuw rondwaart om al wie niet geestelijk stevig genoeg in de schoenen staat te verslinden.

In ieder geval is het zo, dat de kerk der eeuwen deze schat aan Apocalyptische literatuur heeft bewaard voor het nageslacht, en dat bij de verklaring van het Nieuwe Testament deze heilsverwachting vanuit de Apocalypsie niet

gemist kan worden. Want de inhoud van het christelijk geloof wordt daarin geactualiseerd. De waarachtige (= bijbelse) en volledige apocalypsie moet in feite door de Kerk gepredikt worden, maar is vele malen in de geschiedenis – om wat voor redenen dan ook – op de achtergrond geraakt. Ook vandaag is dat helaas het geval.

Onder christenen heerst in de meeste kerken géén levende toekomstverwachting. Sterker gezegd: zonder de kracht van de apocalyptische heilsvisioenen zijn wij m.i. niet langer opgewassen tegen de huidige druk der omstandigheden, en dienen wij ons leven vanuit diezelfde heilsverwachting op nieuw vorm en richting te geven. Wij moeten (weer) vanuit de Apocalyptische heilsfeiten gaan leven!

Het is waar dat de vrees voor het overweldigende van het laatste oordeel voor vele mensen een veroordeling kan betekenen, en dat de heimelijke vrees voor Christus' gestrengheid er dikwijls toe heeft geleid dat de onnoemelijke en weerzinwekkende verschrikkingen in alle breedte en volle kleuren – met name in de laat Middeleeuwse kunst – werden uitgemeten, zodat van de positieve en schriftuurlijke verwachting van de jongste dag niet veel meer overbleef.

Toch moeten wij op grond van het Bijbelse getuigenis concluderen dat de gedachte aan het oordeel weliswaar voor booswichten en godloochenars een verschrikking is, maar dat het heel wenselijk en troostvol is voor de gelovigen die standhouden en uitverkoren zijn.

De waarachtig gelovigen die kinderen van God zijn, verwachten de jongste dag met blijmoedigheid in het hart. (Vgl. art. 37 van de NGB).

Bezien wij de christelijke kunst vanuit het hier weergegeven geloofsperspectief, dan geldt zonder twijfel dat het thema van de Apocalypse de gehele kunstgeschiedenis door een liefkoosd onderwerp geweest is, dat tot de verbeelding van vele kunstenaars heeft gesproken.

De onderwerpen die in de apocalyptische kunst aan de orde komen, keren steeds weer terug en behandelen onder andere:

- 1) het verschijnen van de Mensenzoon
- 2) de vier (apocalyptische) ruiters
- 3) de brieven aan de Klein-Aziatische kerken
- 4) de zeven bazuinen
- 5) het troonzaal-visioen

Als afzonderlijke motieven uit de Apocalypse kunnen genoemd worden:

- 1) het alpha en omega motief (symbool van de eeuwige logos)
- 2) het Christus in de troonzaal motief
- 3) de aanbidding van het Lam Gods
- 4) Christus met de sikkel in de hand, op een wolk
- 5) Maria met de Zon bekleed, de Maan onder haar voeten, en getooid met een kroon van twaalf sterren.
- 6) het Boek des Levens

KOLOFON

Redactie

Drs H. Algra
T. Hoekstra
Drs H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds K. Muller
Ds E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds K. Muller, Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Tel.
03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min.
f25,- contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

(bij vooruitbetaling):
f52,- per jaar of f28,- per half jaar. Voor
studenten f42,- per jaar. Buitenland f74,-
per jaar of f99,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

50 ct. per mm. Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist. Tel. 03404-22452. Post-
bus 244, 3700 AE Zeist.

Toch is het zo, dat de Apocalypse meer in de belangstelling stond en meer tot de verbeelding sprak in tijden van geloofsafval, crises en geloofsvervolgingen, dan in de grote bloeiperioden van de christelijke cultuur. Misschien is dat ook wel aannemelijk. Want het centrum van alle apocalyptische voorstellingen is gelegen in de overgang van de tegenwoordige (ellendige) toestand naar de toekomstige (heerlijke) toestand. Het gaat er niet zozeer om dat twee polen diametraal tegenover elkaar staan, te weten: Gods heiligheid tegenover de menselijke zonde. Het gaat er veeleer om dat deze tegenstelling in een historisch en dynamisch perspectief staat, waarin gelovigen zowel als ongelovigen actief betrokken worden en voor een dwingende keuze worden gesteld. In het licht van de Apocalypse is het immers niet voldoende om te belijden dat Christus Heer is van de schepping en dat wij in God geloven. Want in Openbaringen 21 staat geschreven dat degene die zal overwinnen Gods heerlijkheid zal beërven.

Voor de gelovige die volhardt en bestand is tegen de druk zal God bestaan, en zal Hij een God willen zijn.

Het is niet voldoende om uit het Evangelie van kruisiging, dood en opstanding te leven, maar om vanuit Pinksteren en Openbaringen op weg te zijn naar het Godsrijk op aarde, en het historische ogenblik mee te willen maken dat God alles in allen zal zijn. Het is niet voldoende om vergeving te vragen voor onze zonden, maar om te streven naar volmaaktheid, en om ons als nieuwe schepping te gedragen.

Het is niet voldoende om achterom te kijken en deernis te voelen bij een vroom geschilderde kruisafname, of een christelijke 'Pieta', maar met het Kruis van Christus in de rug blijmoedig voorwaarts te gaan en met ontferming en bewogenheid om ons heen te zien, terwijl wij ernaar streven om onze medemens bij dat overweldigende en schitterende heil te betrekken.

In het licht van dat overweldigende hoopvolle perspectief heeft het geen zin om jezelf angstvallig af te vragen of het nog wel zin heeft om christen-kunstenaar te zijn. Want de levende God heeft alles wat Hij heeft geschapen, en ook alles wat Hij aan creatieve mogelijkheden in de mens heeft gelegd (en dat heeft op méér betrekking dan alleen de kunst!) intens lief en zal het ook op de nieuwe aarde willen behouden. En overigens hebben wij als gelovigen de belofte dat alles wat uit liefde tot Jezus verricht wordt, in Gods Koninkrijk mag blijven bestaan. God wil niet alleen gelovigen redden, Hij wil complete mensen redden. Mensen die met al hun gaven gewoekerd hebben, en eruit hebben gehaald wat erin zit. Dat geldt óók voor christen-kunstenaars!

Niet alleen de gesteldheid van het hart wordt bij de jongste dag geoordeeld, maar ook de werken die de mens navolgen.

Matth.: 16:27
Matth.: 25:31-46
Rom.: 2:6-11
2 Cor.: 10
Jac.: 2:14-26
Openb.: 14:13

De christelijke kunst heeft werkelijk gebloeid. De christelijke heilsfeiten hebben ook centraal gestaan in de christelijke kunst, zowel in bloeiperioden als in perioden van verval.

In het hierna volgende gedeelte zal ik aan de hand van enkele hoogtepunten uit de geschiedenis van de (voornamelijk Noord-Nederlandse) kunst laten zien dat het uitbeelden van het laatste oordeel geleidelijk steeds meer als een onheilspellende dreiging is ervaren, met als sluitstuk het gruwelijke schilderij „De triomf van de dood” van Pieter Brueghel de Oude, uit 1564.

D. W. L. Milo, Nunspeet

NOSTALGIE

*n.a.v. Rien Poortvliet,
Langs het tuinpad van mijn vaderen”,
Kok bv., Kampen 1987*

Het nieuwe boek van de onder ons langzamerhand zeer bekende Rien Poortvliet begint met een jeugdherinnering: logeren bij Oom Dirk op Flakkee. Is niet elk boek vandaag een autobiografie, een zelfbeschrijving? Dat zij hem dus vergeven.

Ook „nostalgie” is vandaag een algemeen aanvaard woord: dat uitdrukt een heimwee, een verlangen naar de goeie ouwe tijd. En dit boek speelt werkelijk in de ouwe tijd; of die altijd goed is zij in het midden gelaten, maar Rien weet er iets goeds van te maken. In de lijnen van de v. d. Hulst-en, in de kleuren van Jetses en met tafelen als van Anton Pieck geeft Rien Poortvliet een magistraal boek uit, zijn eigen verre herinneringen, maar ook ons aller nostalgie belichaamt. Daarbij hoeft de schilder geen leentjebuur te spelen bij de genoemde drie – zijn eigen stijl is recht door zee, persoonlijk en hartverwarmend.

Een kostelijk boek! Al lezende vraag je je af wat nu het meeste boeit: de prachtige illustraties of de verrukkelijke tekst? Is dit nu een geïllustreerd boek – of een map met omschreven tekeningen? In elk geval geeft de auteur hiermee een waardevol boek aan ons volk (wie weet ook aan andere volkeren), dat een verrassend inzicht geeft in het leven van de gemiddelde Nederlander van de vorige eeuwen. Daarbij is een goed evenwicht tussen tekst en illustratie, tussen schildering en beschrijving gevonden.

Hij vertelt over de Hollandse en de Zeeuwse eilanden, over Zeeuwse paarden en Belzen, over kattekwaad en reizen; en over zijn grootvader, die helaas Dirksland verliet om in Rotterdam te gaan werken. Zijn tafelen van Dirksland in de winter en Dirksland in de zomer doen denken aan de klassieke vaderlandse schilders – nee, we noemen geen namen. Alles naar onze mening goed tot zeer goed. Het leven op het land, de ouderwetse winkeltjes, de scheresliep en de trevalje, kinderarbeid en zondagsheiliging, geplooid mutsen en handen uit de mouwen, zalmvangst en tien haringen voor een dubbeltje, paardetand en vrouwehand, lantaarnopstekers en ouderwets speelgoed – het is alles even interessant, even boeiend getekend én beschreven.

En passant brengt de tekenaar (of toch de schrijver?) ons een massa oude woorden nader, die we zouden vergeten: als daar zijn: travalje (dwangstal voor lastige paarden, van *trouvaille*?); de mannetjesputter; ledikant, afgeleid van *lit de camp*, veldbed; de crêpe sluijer aan de hoge hoed van de voormalige aanspreker (Rien vermeld niet de namen lamfer en huilebalk); botertje tot de rand (juister zou zijn: botertje tot de boôm); en de lamp die voorover hing: niet de ballonlamp maar het olie-tuitlampje, dat scheef werd gehangen om de laatste brandstof op te gebruiken; en een voorvader die van beroep „avonturier” was en dan in de zin van: ondernemer, speculant, risiconemer. Deze en dergelijke dingen vormen de krenten in het smakelijke brood.

—o—

Al purende in het verleden (u had het kunnen zien aankomen) verliest hij zich in de jacht op zijn voorvaderen.

Het lijkt niet juist om te spreken van een „stamboom”, zoals de omslag en pag. 131 zeggen – want dat is een ander verhaal. Een stamboom is namelijk het totaal aan afstammelingen uit een enkel huwelijk, vormende een piramide met dat ene paar aan de top en vele nakomelingen aan de basis. Evenmin is het resultaat van Rien's familiestudie een „kwartierstaat” te achten – die een piramide op zijn kop voorstelt, met één persoon aan de grond en al zijn voorvaderen – (33 of 64 of 128 stuks) aan het plafond. Wat Rien ons toont is de lijst van Poortvliet's tot in verre geslachten, zijn zogenaamde stamreeks.

Vertellende over zijn grootouders en oudtantes, ook zijn overgrootouders (uit familie verhalen) komt Rien als vanzelf met wat gezonde fantasie bij zijn volgende generaties, zijn 4e, 5e tot 10e grootvader (de schrijver zelf niet meegerekend, noch zijn vader, noch zijn kinderen of kleinkinderen) en dat is toch wel een enorme hap studie. Gezien de vruchtbaarheid van deze kunstenaar mogen we aannemen, dat hij het speurwerk naar zijn vaderen-Poortvliet aan de beroepspluizers heeft overgelaten; want wie dat allemaal zelf doet moet over veel tijd beschikken, oude handschriften kunnen lezen, de bronnen weten te vinden en goed kunnen combineren en deduceren. Maar wat Rien daar tegenoverstelt: de complete tekening van zijn vaderen-Poortvliet in hun tijd en omgeving, is geweldig.

—o—

Het boek is dus in de tweede helft een rapport over de naam Poortvliet geworden, waarbij de gezinnen terloops worden aangeduid. Wel wordt hier, aan de hand van de vaderlandse geschiedenis, ontzaglijk rijke achtergrond ge-

tekend. Oude klederdrachten, eetgewoonten, sociale en hygiënische toestanden, schokkende gebeurtenissen – het komt alles op „van terzijde”. Heksenvervolg, bijgeloof, lijfstraffen als volksvermaak, vrijage en overspel – alles komt u tegen als in de Acta der Nederlandsche Synoden van de 16e Eeuw. De slag bij Waterloo, de Franse tijd, de wolvenplaag van 1760, het Amsterdamse Hoerdom anno 1782, armalastigheid en diaconie, kerkelijke vermaning en drankmisbruik, alles is van zijn gading.

Als een eerlijk schrijver van deze tijd schaamt Rien zich niet, ook de minder fraaie exemplaren uit zijn verzameling te tonen; terecht, want het is niet alles goud wat daar blinkt en ook onze eigen voorouders aten met hun handen, eer ze het mes leerden gebruiken.

Zo leefde Rien's achtste grootvader in Rembrandt's tijd; hij moet „een fatsoenlijke kerel zijn geweest”, want hij wordt niet in de kerkelijke boeken vermeld (!). Deze Jan Corneliszoon Poortvliet had een hypotheek op zijn stenen huis aan de Oostagterstraat van Colijnsplaat... had u nog meer willen weten? Messentrekken, bekkensnijden, nakletsen in 1619 in het jaar dat Johan van Oldebarneveldt werd gedood (terechtgesteld?). Cornelis Adriaanszoon Poortvliet hoorde bij de dijkwerkers van 12 stuivers per dag en voor je het weet zitten we tussen Hugo de Groot, Jan Pieterszoon Sweelinck, Joost van den Vondel, Paulus P. Rubens en anderen, „die er bij geweest hadden kunnen zijn als ze wilden”. Grootvader 9 was nog al een dorstig iemand en zo iets heeft konsekwenties, niet voor de poes. Grootvader 10 was omstreeks 1560 geboren en is – mijmert Rien – wellicht vanwege de Allerheiligenvloed in 1570 uit het dorpje Poortvliet vertrokken.

—o—

Dat kon zo maar waar zijn. Achternamen zijn immers in vier hoofdgroepen te verdelen. En wel deze: 1) de namen die van vadersnaam zijn afgeleid: Janssen van Jan, Pieterse van Pieter, enz.; 2) de namen die een beroep aanduiden: Smid, Rietdekker (Thatcher), Slager enz.; 3) namen die oorspronkelijk als bijnaam zijn bedoeld: Grootkarzijn, Kleinbussink, de Jonge, de Rijke, de Oude, Pastoor'e, Priester's, Konings, enz.; 4) tenslotte de namen, die de plaats van herkomst van een migrant aanduiden: van Tiel, van Apeldoorn, van Swol, (van) Poortvliet. Het voorzetsel *van* kan, als bij de (van) Poortvliets, zijn afgesleten.

Rien is, beladen met deze rijke kennis over zijn voorgelacht, de dorpjes rondgetrokken waar zijn vaders-Poortvliet leefden. Hij vond het pad van zijn vaders, intiemer: het *tuinpad* van zijn

vaders! Hij heeft plaatjes gemaakt, dorpsgezichten, landschappen, waterpartijen en typen, die u al lezend en kijkend verplaatsen naar de goeie ouwe tijd. En hij rookte een pijpje aan het wijde water, zoals zijn vaders voor hem deden...

Dat is nostalgie.

Boekbespreking

De kerk. Trefpunt van sociale en politieke aktie?

Eindredactie prof. dr K. Runia.
Prijis f12,50, 64 blz. Uitg. Kok Kampen

Aan dit boekje werd meegewerkt door dr G. P. Hartvelt, dr Herman Ridderbos, dr J. D. te Winkel, drs A. M. Oostlander, dr H. Berkhof, G. J. Schutte, dr G. Dekker, drs W. Speelman, dr Jacob Klapwijk en prof. dr K. Runia.

Honderd jaar geleden ontwikkelde dr A. Kuiper gedachten over het onderscheid tussen „de kerk als instituut” en „de kerk als organisme”. Zijn visie trekt tegenwoordig weer belangstelling. Daarom is het goed, dat in dit geschrift weer op dit vraagstuk ingegaan wordt. Prof Runia wijst er in zijn voorwoord op, dat vanaf de zestiger jaren steeds meer kritiek op deze onderscheiding te horen valt. Voor velen hebben christelijke organisaties hun vanzelfsprekendheid verloren. Het gevolg is, dat er een toenemende druk op het „instituut” ontstaat om leiding te geven inzake brandende ethische kwesties, die ook politieke en sociale consequenties hebben. Men denke slechts aan uitspraken over nucleaire bewapening, desinvestering in Zuid-Afrika enz.

In 1986 hebben een aantal theologen en politici in Centraal Weekblad gelegenheid gekregen hun visie daarop te geven. Deze artikelen zijn nu gebundeld in dit boekje.

Dr Hartvelt opent de rij. Hij laat duidelijk zien, wat de onderscheiding van Kuiper voor betekenis had. Op zondag met de kerk (het instituut) het Woord verkondigen en door de week wisselen wij dat grote geld om in klein geld voor het leven dat wij leven. Dominees vallen ons dan niet lastig met hun eigen positiekeuzen, daar zorgen wij zelf voor.

Reeds bij zijn intreepreek in Amsterdam in 1870 heeft de toen 33-jarige Kuiper de onderscheiding van instituut en organisme gelanceerd. Daarbij blijft hij wel steeds de beide aspecten van de kerk samenzien. Hij wijst ook telkens op de ene wortel, het ene beginsel waaruit alles opkwam.

In het volgende hoofdstuk „De kerk past zich aan bij hetgeen buiten haar aan de orde is” begint dr Ridderbos met de opmerking, dat hij altijd moeite heeft

gehad met de terminologie „kerk als instituut en kerk als organisatie” (en hij is de enige niet), maar hij verklaart zich wel akkoord met de bedoeling van Kuiper, nl. dat men twee gestalten of bestaanswijzen van de kerk moet onderscheiden. De kerk zoals zij op zich bestaat, op zondag samenkomt en georganiseerd is door kerkelijke ambten. Maar de kerk bestaat ook op andere wijze, dan op zichzelf. Zij is ook als gemeente opgenomen in de voortgang van heel het menselijk leven in al haar facetten en ze heeft ook daar haar roeping als gemeente van Christus.

Ridderbos wijst er terecht op, dat de Ned. Herv. Kerk na de oorlog nog eenmaal geprobeerd heeft als Christusbelijdende volkskerk de taak van de christelijke organisaties over te nemen.

Kuitert heeft wellicht door ervaring geleerd, aldus Ridderbos, in zijn boek „Alles is politiek, maar politiek is niet alles” op hardhandige wijze tegen deze vermenging van regimenten stelling genomen. Helaas, Kuitert onderscheidt niet slechts beide regimenten, hij scheidt ze ook geheel, merkt Ridderbos terecht op.

Drs Oostlander schrijft onder de pakkende titel „Komt er straks een herderlijk schrijven over de opheffing van de kerk als organisatie?” Er is geen behoefte meer aan wat men noemt het kikomodel. Kiko staat daar voor kerk als instituut en kerk als organisme.

Deze vrees van Oostlander is wel gerechtvaardigd, zoals blijkt uit de conclusie van de taakgroep Kerk en Welzijn aan de synode van Almere, die dezer dagen verscheen. „De onderscheiding tussen kerk als instituut en kerk als organisme”, zoals die in de maatschappelijke werkelijkheid door vele gereformeerden gedurende meer dan een driekwart eeuw is geïnterpreteerd, heeft haar functie verloren. „Aparte verenigingen zijn niet meer nodig, want de Kerk is daar meer bij betrokken. Op deze wijze benaderen de (syn) gereformeerde kerken het hervormde standpunt. Een stimulans voor het Samenop-Weg-proces.

Dr Berkhof pleit er in zijn bijdrage voor, dat per concreet geval bekeken moet worden of het instituut dan wel het ambt der gelovigen voorop gaat.

Tenslotte, ik kan niet op alle schrijvers ingaan, schreef het kamerlid G. J. Schutte „Wie luistert naar de verkondiging, zal er naar moeten leven”.

Schutte werkt duidelijk uit. Alleen geeft hij de indruk in de praktijk de belijdenis met de Schrift gelijk te stellen, al stelt hij nadrukkelijk dat dit zijn bedoeling niet is.

Het boekje overtuigde mij, en nu spreek ik prof Runia na, dat het bij deze Kyperiaanse onderscheiding van kerk als instituut en kerk als organisme wel degelijk gaat om belangrijke vragen, die ook nu nog springlevend zijn.

J. Meulink, Enschede

De Redactie ontving

Ds J. H. Velema, *Veelvuldig vragen naar de weg*, deel 2; 149 blz., f19,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Drs K. Exalto, *In het rechte spoor*. Inleiding tot de Nederlandse Geïmagineerde Reformatiereeks. 117 blz., f18,90; uitg. J. H. kok, Kampen.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Baarn/Soest

De kerkeraad nodigt u van harte uit om op 7 februari a.s. de dienst van bevestiging en intrede van ds J. D. Smit bij te wonen.

In de dienst van bevestiging gaat voor ds J. A. de Vries uit Culemborg. Hierna zal ds J. D. Smit zijn intrede doen.

De dienst wordt gehouden in het kerkgebouw aan de Nassaulaan 17 te Baarn. Aanvang 11.00 uur.

Na afloop van de dienst is er gelegenheid ds en mevr. Smit en de gemeente geluk te wensen.

Namens de kerkeraad,

H. J. Luth (praeses)

F. Maris (scriba)

Het adres van de pastorie is: Kortenaerlaan 36, 3742 MC Baarn.

Ned. Geref. Kerk van Langerak

Het scribaat berust thans bij W. F. Coumou, Hennepestraat 34, 2965 CB Nieuwpoort, tel. 01843-1762.

Instituering Nederlands Gereformeerde Kerk Houten

Dankbaar voor de groei van de wijk-gemeente Houten deelt de kerkeraad van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Utrecht mee dat op 24 januari 1988 de Nederlands Gereformeerde Kerk Houten geïnstitueerd zal worden.

Houten is een groeikern (momenteel 21.000 inwoners). Het aantal leden van de Ned. Geref. Kerk bedraagt nu 170 en neemt nog steeds toe. Van meet af aan heeft zich in Houten een zelfstandig gemeentelijk leven ontwikkeld in nauwe samenwerking met de in Houten woonachtige leden van de Christelijke Gereformeerde Kerk. Als voortvloeisel daaruit worden sinds oktober 1985 ook gezamenlijk kerkdiensten in Houten gehouden onder verantwoordelijkheid van de Ned. Geref. Kerk Utrecht. Nu – ruim 2 jaar later – mogen we zien dat door de zegen van de HERE God er een zelfstandige gemeente gegroeid is, die de eenheid met de chr. geref. broe-

ders en zusters in alle opzichten beleeft.

De samenkomst, waarin de instituering zal plaatsvinden, wordt gehouden om 11.00 uur in Soc. Cult. Centrum de Grote Geer, Snoeksloot 62 te Houten. Voorganger zal zijn ds M. R. van den Berg.

Voor inlichtingen: tel. 03403-71522.

Samenkomsten: elke zondag om 09.00 uur (crèche aanwezig), elke 2e, 4e (event. 5e) zondag om 17.00 uur, elke 1e en 3e zondag om 18.30 uur.

Adres: de Grote Geer, Snoeksloot 62, Houten.

Uit breder kring

„De laatste strijd”, een sprookje van C. S. Lewis

Hierbij nodigen we iedereen uit – in de leeftijd van 5 tot 95 jaar – om op zaterdag 6 februari naar het Narnia-sprookje van C.S. Lewis te komen kijken.

Dit zevende en laatste deel van de Narnia-serie wordt voor U uitgevoerd door de kinderen (33) en een aantal ouders (23), van de „Vlindertuin”, waar-

van het merendeel tot de Nederlands Gereformeerde Kerk van Dordrecht behoort.

De uitvoering van dit sprookje heeft de bedoeling een luikje te openen naar de wonderlijke wereld van Narnia, zo prachtig neergezet door de Engelse schrijver C. S. Lewis. Hij is een briljant en heel verfijnd christelijk denker. Veel diepe christelijke waarheden heeft hij in zijn sprookjes verweven.

Hij heeft intens besef van hoe mensen zijn, maar ook kan hij een stukje van de hemel voor je dichterbij halen. Hij laat je ernaar verlangen.

Voor kinderen kan het heerlijk toeven zijn in de wonderlijke wereld van Narnia. De volwassenen kunnen zich verlustigen aan de diepere lessen die C. S. Lewis ons geeft. Hij komt alleen niet bij ons binnen op de gebruikelijke, rationele manier van denken, die zo overbekend is in deze twintigste eeuw.

We hopen dat U nieuwsgierig bent geworden, en op 6 februari naar de grote zaal van Kunstmin te Dordrecht komt. De uitvoering begint om half vier. Voor informatie en het bestellen van kaartjes, die zes gulden per stuk kosten, kunt u terecht bij Jannie Kleingeld, tel. 078-135625.

De afdeling ICU/MO van de EH biedt twee deeltijdopleidingen aan, te weten:

MO-A/B THEOLOGIE

(met aparte cursussen Hebreeuws en Grieks)

MO-A/B GESCHIEDENIS

Na het behalen van de MO-B geschiedenisakte kan in één jaar de akte MO-maatschappijleer-B behaald worden of een aanvullende doctoraal-opleiding door de EH worden verzorgd.

Stuur mij vrijblijvend (postzegel is niet nodig) informatie over de ICU/MO-opleidingen

Naam:

Adres:

Postcode/Plaats:

Evangelische Hogeschool • Antwoordnummer 151
3800 VB Amersfoort • Tel. 033-621731

Evangelische Hogeschool

Grote Haag 23
Postbus 957
3800 AZ Amersfoort
Tel. 033-621731

De Redactie ontving

Drs H. de Jong, Deuteronomium. De evangelische wet. Twee delen. Per deel f19,90. Deel I: 152 blz., deel II: 160 blz.; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr W. H. Velema, Zin in het leven. Een boekje voor jongeren. 108 blz., f14,75; uitg. J. H. Kok, Kampen.

J. H. Pol. Omega – offervaardig leven. 130 blz., f19,75; uitg. J. H. Kok, Kampen.

*Al zou de vijgeboom niet bloeien,
en er geen opbrengst aan de wijnstokken zijn,
de vrucht van de olijfboom teleurstellen...
De Here Here is mijn kracht:
Hij maakt mijn voeten als die der hinden,
Hij doet mij treden op mijn hoogten.
Habakuk 3: 17 en 19.*

Heden is geheel onverwacht van ons heengegaan mijn lieve man, onze lieve vader, grootvader en overgrootvader

JAKOB VOS

op de leeftijd van 77 jaar.

Utrecht: G. Vos-Boor
Baarn: I. J. Vos
A. M. Vos-de Vries
Utrecht: J. Vos
H. A. Vos-Immink
Heerlen: N. Vos
Barneveld: A. Vos
A. M. Vos-Boere
Baarn: M. van Loon-Vos
J. T. van Loon
Klein- en achterkleinkinderen

Utrecht, 8 januari 1988
Molengraafplantsoen 21

De begrafenis heeft plaatsgehad dinsdag 12 januari op de begraafplaats „Soestbergen” te Utrecht.

Op vrijdag 8 januari 1988 is in Christus ontslapen onze lieve broer en zwager

JAKOB VOS

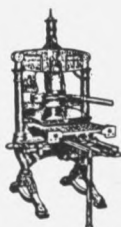
echtgenoot van G. Boor

op de leeftijd van 77 jaar.

Ook van hem kan gezegd worden: hij wandelde met God. Daarmee is zijn leven getypeerd. Wij hebben veel van hem gehouden.

Utrecht: A. Kaper-Vos
Alkmaar: J. Wolzak
Utrecht: F. Lakerveld-Vos
J. Zinkstok-Vos

BIJ GEBORTE- EN HUWELIJKSKAARTEN
ONTVANGT U EEN AARDIGE ATTENTIE.

drukkers sinds 1901

Drukkerij „Steenbergen”

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452
Gevestigd sinds 1901

Boeken, Periodieken en
Handelsdrukkerij

JUBILEUM

1913

1988

DS. VAN MAASSCHOOL

Ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de school, nodigt het bestuur alle oud-leerkrachten en oud-leerlingen van harte uit, om samen met ouders en leden, kinderen en personeel dit feit te herdenken.

• Herdenksdienst

Donderdagavond 4 februari 1988 willen we graag de Here danken voor alles wat Hij ons in de afgelopen jaren gaf.
Aanvang dienst: 19.00 uur.
Plaats: Ned. Geref. Kerk aan de Kanaaldijk te Wapenveld.

• Reünie

Vanaf ongeveer 20.30 uur is er diezelfde avond reünie.
Plaats: Ds. van Maasschool, Flessenbergerweg 23.

• Receptie

Vrijdag 5 februari 1988 is er gelegenheid om het bestuur te feliciteren op de receptie.
Plaats: Dorpshuis, 't Spijker, Putterweg, Wapenveld.
Tijd: Van 20.00 tot 22.00 uur.

Inlichtingen over het jubileum bij de directeur van de school A. C. van der Bijl. (Tel. 05206-78649/78278).

„Somber zijn – denken uw geloofsvrijheid kwijt te raken – het gevoel hebben er niet meer tegen te kunnen – het idee hebben uw leven geen vorm te kunnen geven ...

Loop niet door ...

Praat eens met een deskundige hulp ...

ADVIESBUREAU DRS F. P. VINK

Telef. 02230-34250

Lid N.I.P

Pedagogische/Psychologische advisering en begeleiding op basis van Philip. 2: 13.
Telefonische hulp mogelijk.

• Plaats uw familieberichten in dit blad

U hoeft er niet (volledig) achter te staan om er (toch) voor te zijn.

Neem zelf een abonnement

- ☐ kennismakingsnummers
- ☐ abonnement

Naam:

Adres:

Postcode en plaats:

Sturen naar: Administratie Opbouw (zonder postzegel) Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

Opbouw voor mij